

הרהורי תשובה

יוסף סאקס · ימים נוראים תשפ"ד · משכן צפורה

מסכת קידושין דף מח ע"ב

מתני'. התקדשי לי בכוס זה של יין ונמצא של דבש, של דבש ונמצא של יין, בדינר זה של כסף ונמצא של זהב, של זהב ונמצא של כסף, על מנת שאני עשיר ונמצא עני, עני ונמצא עשיר - אינה מקודשת. ר"ש אומר: אם הטעה לשבח - מקודשת.

מסכת קידושין דף מט ע"ב

על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור - מקודשת, שמא הרהר תשובה בדעתו. על מנת שאני רשע, אפילו צדיק גמור - מקודשת, שמא הרהר דבר עבודת כוכבים בדעתו.

רמב"ם הלכות אישות פרק ח הלכה ה

על מנת שאני תלמיד אין אומרין כבן עזאי וכבן זומא אלא כל ששואלין אותו דבר אחד בתלמודו ואומר ואפילו בהלכות החג שמלמדין אותן ברבים מדברים הקלים סמוך לחג כדי שיהיו כל העם בקיאים בהן. על מנת שאני חכם אין אומרין כר' עקיבה וחביריו אלא כל ששואלין אותו דבר חכמה בכל מקום ואומר, על מנת שאני גבור אין אומרין כאבנר בן נר וכיוצא אלא כל שחביריו מתייראים ממנו מפני גבורתו. על מנת שאני עשיר אין אומרין כרבי אלעזר בן עזריה אלא כל שבני עירו מכבדין אותו מפני עשרו. [ה]

לחם משנה (שם)

[ה] ע"מ שאני צדיק אפילו רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה בלבן. וא"ת המקדש בפסולי עדות אמאי אינה מקודשת נידוש הרהרו תשובה בלבן וי"ל דשאי הכא דכיון שהוא אומר לה ע"מ שאני צדיק אמרין שמא הרהר בלבו תשובה כדי לקדשה משא"כ בעדים. ועוד דהכא אומר בפנינו ע"מ שאני צדיק וכיון שהוציאו בפנינו חיישינן דילמא הרהר בלבו וכן תירץ הרב מהר"ר מאיר מפדובה בתשובותיו:

על מנת שאני צדיק אפילו רשע גמור הרי זו מקודשת **מספק** שמא הרהר תשובה בלבו, על מנת שאני רשע אפילו צדיק גמור הרי זו מקודשת מספק שמא הרהר בע"ז בדעתו שעון ע"ז גדול הוא ומשיהרהר לעבוד בלבו נעשה רשע שנאמר (דברים י"א) פן יפתה לבבכם, וכתוב (יחזקאל י"ד) למען תפוש את בית ישראל בלבם.

שו"ע אה"ע הל' קידושין סימן לח סעיף לא

ע"מ שאני צדיק, אפילו רשע גמור, הרי זו מקודשת **מספק**, שמא הרהר תשובה בלבו.

מסכת ראש השנה דף טז ע"ב

אמר רבי כרוספדאי אמר רבי יוחנן: שלשה ספרים נפתחין בראש השנה, אחד של רשעים גמורין, ואחד של צדיקים גמורין, ואחד של בינוניים. צדיקים גמורין - נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים. רשעים גמורין - נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה. בינוניים - תלויין ועומדין מראש השנה ועד יום הכפורים [רש"י: בינוניים - מחצה על מחצה]. זכו - נכתבין לחיים, לא זכו - נכתבין למיתה.

מסכת ברכות דף לד ע"ב

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה, אבל צדיקים גמורים - עין לא ראתה אלהים זולתך. ופליגא דרבי אבהו, דאמר רבי אבהו: מקום שבעלי תשובה עומדין - צדיקים גמורים אינם עומדין, שנאמר: שלום שלום לרחוק ולקרוב.

רמב"ם הלכות תשובה פרק ב הלכה ב

ומה היא התשובה הוא שיעזוב החטא ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד שנאמר יעזוב רשע דרכו וגו', וכן יתנחם על שעבר שנאמר כי אחרי שובי שובי נחמתי, ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם שנאמר ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו וגו', וצריך להתודות בשפתיו ולומר עניינות אלו שגמר בלבו.

רמב"ם הלכות תשובה פרק ג הלכה ג

בכל שנה ושנה שוקלין עונות כל אחד ואחד מבאי העולם עם זכויותיו ביום טוב של ראש השנה, מי שנמצא צדיק נחתם לחיים, ומי שנמצא רשע נחתם למיתה והבינוני תולין אותו עד יום הכפורים **אם עשה תשובה** נחתם לחיים ואם לאו נחתם למיתה.

רמב"ם הלכות תשובה פרק ז הלכה ד

ואל ידמה אדם בעל תשובה שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים מפני העונות והחטאות שעשה, אין הדבר כן אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא כאילו לא חטא מעולם, ולא עוד אלא ששכרו הרבה שהרי טעם טעם החטא ופירש ממנו וכבש יצרו, אמרו חכמים מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו, כלומר מעלתן גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם מפני שהן כובשים יצרם יותר מהם.

thoughts of repentance in his heart." Moreover, Maimonides codifies this law in *Hilkhot Ishut* [Laws of Marriage].¹¹⁹ We see from here that verbal confession is not an indispensable part of repentance, and that the mere thought of repentance suffices. This contradiction requires examination. But in truth the Halakha has posited two separate laws, two distinct principles,¹²⁰ with reference to repentance and its function. (1) Repentance may serve to divest the sinner of his status as a *rasha*, a wicked man. (2) Repentance may serve as a means of atonement like other means of atonement—sacrifices, the Day of Atonement, afflictions, death, and such like. The lack of verbal confession prevents repentance only from serving as a means of atonement, but it does not prevent it from divesting a sinner of his status as a *rasha*. Thus if one transgresses a negative commandment, for which the penalty is lashes, excision, or the judicial sentence of death, and thereby becomes ineligible as a witness, he need not make a verbal confession in order to regain his status of eligibility, but it suffices if he simply repents inwardly through regretting his past action and resolving never to sin again. This is the law as stated in the Baraita and in Maimonides's *Hilkhot Edut* [Laws of Evidence]: "Those who are disqualified by reason of extortion or robbery, even if they subsequently make restitution, are not reinstated [as eligible witnesses] until they have repented, and remain ineligible until it is ascertained that they have reformed from their evil ways. When may usurers be considered to have reformed? When they tear up their notes of their own accord. . . . When may dice players be considered to have reformed? When they voluntarily break their blocks of wood. . . . When may traffickers in the produce of the Sabbatical year be considered to have repented? When another Sabbatical year comes round and they are put to the test."¹²¹ The sinner's regaining his status of eligibility as a witness is not at all dependent upon verbal confession, for his being divested of his status as a *rasha* has nothing to do with his obtaining atonement, but is dependent

only upon the act of repentance itself consisting of regret and resolve. Repentance *per se* does not require verbal confession. Only the second aspect of repentance, which has as its aim the obtaining of atonement, requires verbal confession, for, as the Talmud states, "And he shall make atonement for himself, and for his house" (Lev. 16:6): the Torah speaks of atonement through words" [Yoma 36b]. The whole function of verbal confession is limited to the realm of that repentance which serves as a means of atonement and does not penetrate into the domain of that repentance which serves to divest the sinner of his status as a *rasha*.¹²²

The first principle of repentance is that the sinner be divested of his status as a *rasha*. This can only be attained if the sinner terminates his past identity and assumes a new identity for the future. It is a creative gesture which is responsible for the emergence of a new personality, a new self. This creative gesture is precipitated by an absolute decision of the will and intellect together. "What is repentance? It consists in this: that the sinner abandon his sin, remove it from his thoughts, and resolve in his heart never to repeat it. . . . that he regret the past. . . . and that he call the One who knows all secrets as a witness to his resolve never to return to this sin again. . . . It is also necessary that he make verbal confession and utter these matters which he had decided in his heart."¹²³ The abandonment of sin (i.e., the resolve for the future) and the regret over the past divest the sinner of his status as a *rasha*. They "sever" his spiritual continuity and transform his identity (and He who knows all secrets will bear witness to this act of creation). Verbal confession is directed toward precipitating the bestowal of atonement. Atonement, however, is only a peripheral aspect of repentance. Its central aspect is the termination of a negative personality, the sinner's divesting himself of his status as a *rasha*—indeed, the total obliteration of that status. "Some of the modes of manifesting repentance are that the penitent . . . change his name, as much as to say: 'I am another person and